

Snittväxter på friland

Odlingsanvisningar

Irmelin Nyman

Förord

De till antalet ca 130 växter i denna skrift har valts med tanke på att de klarar sig åtminstone i södra Finland och dessutom har avsättningsmöjligheter i yrkesmässig odling. Det finns även andra snittväxter som är lämpliga att odlas på friland. Också hobbyodlare kan utnyttja odlingsanvisningarna.

Forskningen i snittväxter på friland saknas fortfarande i Finland, likaså en skrift om odlingen. Till den första upplagan genomgicks litteratur och lite uppgifter från Sverige utnyttjades i den. Övriga utländska litteraturreferat från 1972 till 1993 granskades, men endast få av dem behandlade snittväxter odlade på friland. Lite äldre och nyare odlingsanvisningar främst i tyska böcker anpassades till finländska förhållanden. I traditionella trädgårdsböcker beskrivs växterna, men inte odlingen av dem. Överlag fanns mycket lite litteratur om temat. Till den första upplagan genomgicks utländska och inhemska frökataloger. Då utbudet av frön nu är mycket omfattande och varierande ombeds läsaren att bekanta sig med årligen publicerade frökataloger.

Odlingserfarenheterna av snittväxter på friland i denna skrift baserar sig fortfarande till största delen på Katarina och Göran Karlssons mångåriga erfarenhet av denna typ av odling i Bromarv i sydvästra Finland. De har en solig, varm och vindskyddad plats med sandblandad jord. Därför specialiserade sig Karlssons på odling av växter för torkning.

Författandet och utgivningen av den första upplagan av denna skrift finansierades av gårdsbrukets utvecklingsfond vid jord- och skogsbruksministeriet. I gruppen som då övervakade arbetet ingick hortonom Göran Karlsson, AFK Taina Koivunen, AFK Pirkko Mäkelä och AFD Irma Voipio. Till alla dessa riktas ett tack för den då gjorda insatsen.

Författandet och utgivningen av den andra upplagan av denna skrift, som utkommer både på svenska och finska, har finansierats med bidrag från jord- och skogsbruksministeriets nationella forsknings- och utvecklingsprojektmedel för landsbygden via landsbygdspolitiska samarbetsgruppen (YTR).

Helsingfors i december 2008

Irmelin Nyman
Trädgårdsagronom, AFM
Svenska lantbrukssällskapens förbund
Deltar i ProAgria-samarbetet

Text: Irmelin Nyman

Granskning av första upplagan 1994: Göran Karlsson, odlare
Taina Koivunen, HU, avd. för trädg.vetenskap

Bilder: Göran Karlsson (GK), Irmelin Nyman (IN) om inte annat nämns vid bilden.

Främre pärmbild: *Armeria* Maritima-gruppen, trädgårdstrift

Bakre pärmbild: *Echinops sphaerocephalus*, vit bolltistel,
(första upplagans svartvita pärmbild)

Layout: Eva Björkas

ProAgria Svenska lantbrukssällskapens förbunds publikationer, serie B 101

ISSN 1237-1572

ISBN 978-952-9730-31-5

Fram Ab, Vasa 2008, andra upplagan

Innehåll

Förord	3	Carthamus tinctorius, färgtistel, safflor	40
Allmänt om odlingen	7	Celosia argentea Cristata-gruppen	41
Odlade snittväxter	10	Celosia argentea Plumosa-gruppen	41
Achillea filipendulina, praktröllika	10	Centaurea cyanus, blåklint	42
Achillea millefolium, rölleka, röllika	12	Centaurea macrocephala, gulklint	42
Achillea ptarmica, nysört	14	Centaurea montana, bergklint	42
Agastache foeniculum, anisisop	15	Centaurea scabiosa, väddklint	42
Ageratum houstonianum, ageratum, leverbalsam	16	Centhrantus ruber, flerårig pipört	45
Alchemilla mollis, jättedaggkåpa	17	Chenopodium quinoa, mjölmålla	45
Amaranthus caudatus, råvsvans	18	Cirsium japonicum, rosentistel	46
Ammi majus, slöjsilja	19	Clarkia amoena, atlasblomma	47
Ammobium alatum, sandeternell	20	Clarkia rubicunda, atlasblomma	47
Anaphalis margaritacea, pärlaternell	21	Consolida ajacis, romersk riddarsporre	48
Antirrhinum majus, lejongap	22	Cucurbita pepo, prydnadspumpa	49
Aquilegia Cultorum-gruppen, pastellakleja	23	Delphinium x cultorum, trädgårdsriddarsporre	50
Armeria Maritima-gruppen, trädgårdstrift	24	Dianthus barbatus, borstnejlika	51
Aruncus dioicus, plymspirea	25	Dipsacus fullonum, kardvädd	52
Asparagus officinalis, sparris, asparagus	26	Echinacea purpurea, röd rudbeckia	53
Aster novi-belgii, höstaster	27	Echinops bannaticus, blå bolltistel	54
Astilbe Arendsii-gruppen, astilbe	28	Echinops exaltatus, grå bolltistel	54
Atriplex hortensis, trädgårdsmålla	29	Echinops ritro, bolltistel	54
Bergenia cordifolia, hjärtbergenia	30	Echinops sphaerocephalus, vit bolltistel	54
Bouteloua gracilis, moskitgräs, svärmgräs	31	Eragrostis tef, teff	56
Briza maxima, italienskt darrgräs	31	Eragrostis tenella, litet kärleksgräs	56
Briza media, darrgräs	31	Eryngium alpinum, alpmartorn	57
Briza minor, dvärgdarrgräs	31	Eryngium planum, rysk martorn	58
Bromus lanceolatus, skruvlost	33	Eupatorium purpureum, rosenflockel	59
Bromus madritensis, spansklost	33	Foeniculum vulgare, fänkål	60
Bromus rubens, tofslost	33	Gomphrena globosa, klotamarant	61
Bupleurum rotundifolium, harört	34	Gomphrena haageana, guldamarant	61
Calendula officinalis, ringblomma	35	Gonolimon tataricum, kvastrisp	62
Callistephus chinensis, sommaraster	36	Gypsophila elegans, sommarslöja	63
Campanula glomerata, ängstoppklocka	37	Gypsophila paniculata, brudslöja	64
Campanula medium, mariaklocka	38	Helianthus annuus, solros	65
Carlina acaulis, silvertistel	39	Helichrysum arenarium, hedblomster	66
Carlina vulgaris, spåtistel	39	Helichrysum foetidum, stinketernell	67
		Helichrysum petiolare, rabatteternell	68

Helichrysum thianshanicum, bergeternell	68	Phlox maculata, prickflox	98
Hordeum jubatum, ekorrkorn	69	Phlox paniculata, höstflox	98
Hosta sp., funkia, blålilja	70	Physalis alkekengi var. franchetii, japansk lykta	100
Isatis tinctoria, vejde	71	Platycodon grandiflorus, praktklocka	101
Lagurus ovatus, harsvans	72	Polypogon monspeliensis, skägg-gräs	102
Lamarckia aurea, guldäxing	73	Psylliostachys suwarowii, axrisp	103
Lavandula angustifolia, lavendel	74	Rhodante chlorolpetala, roseneternell	104
Lavatera trimestris, sommarmalva	75	Rhodante humboldtiana, guldeternell	104
Leontopodium alpinum, edelweiss	76	Rhodante manglesii, sideneternell	104
Liatris spicata, rosenstav	77	Rudbeckia hirta var. pulcherrima, sommarrudbeckia	106
Ligularia dentata, klippstånds	78	Salvia farinacea, daggsalvia	107
Ligularia przewalskii, spirstånds	78	Salvia viridis, broksalvia	107
Ligularia stenocephala, tretalig gullstav	78	Salvia officinalis, kryddsalvia	108
Limonium bonduellei, gulrisp	79	Scabiosa caucasica, höstvädd	109
Limonium platyphyllum, silverrisp	80	Scabiosa stellata, stjärnvädd	111
Limonium sinuatum, blårisp	81	Schoenia cassiniana, stjärneternell	112
Linum usitatissimum, spånadslin	82	Schoenia filifolia, gul stjärneternell	113
Lonas annua, kransgull	83	Sedum sp., fetknopp	113
Lunaria annua, judaspenningar	83	Setaria italica, kolvhirs	115
Lunaria rediviva, månviol	83	Setaria italica var. longiseta, prydnadshirs	115
Matteucia struthiopteris, strutbräken	84	Setaria pumila, grå kavelhirs	115
Moluccella laevis, musselsyska	85	Setaria viridis, grön kavelhirs	115
Monarda didyma, röd temynta	86	Solidago canadensis, kanadensiskt gullris	116
Myosotis scorpioides, äkta förgätmigej	87	Solidago Canadensis-gruppen, trädgårdsgullris	116
Myosotis sylvatica, skogsförgätmigej	87	Solidago virgaurea, gullris	116
Nicandra physaloides, ballongblomma	88	Stachys byzantina, lammöron	118
Nigella damascena, jungfrun i det gröna	89	Trollius Cultorum-gruppen, trädgårdssmörboll	119
Nigella hispanica, spanska jungfrun	89	Verbena hastata, blåverbena	120
Origanum majorana, mejram	91	Xeranthemum annuum, pappersblomster	120
Origanum vulgare, vildmejram	92	Xerochrysum bracteatum, jätteeternell	121
Paeonia lactiflora, luktpion	93	Zea mays var. japonica, prydnadsmajs	123
Paeonia Lactiflora-gruppen, ädelpion	93	Zinnia elegans, zinnia	124
Panicum miliaceum 'Violaceum', prydnadshirs	94	Litteratur	126
Papaver rhoeas, kornvallmo	95		
Phalaris canariensis, kanariegräs	96		
Phlox drummondii, sommarflox	97		

Allmänt om odlingen

Snittväxter på friland kan odlas i bäddar med svart plast, men alla jordarter lämpar sig inte för denna typ av odling. Radodling av snittväxter är då att föredra. Perennafrön sås normalt i mars eller april och plantorna dras upp i plasthus. När man odlar snittblommor skall planteringen vara tät, då får man långa stjälkar med mindre sidogrenar. Planteringstätheten anges oftast som plantor/m².

Sandblandade, näringsfattiga jordar är bra för odling av växter för torkning, eftersom det då inte växer mycket blad på växterna, vilket är en fördel vid torkning. Däremot behöver en del snittväxter en bra mulljord.

Sorter

Eftersom det stora sorturvalet av frön kan variera årligen ombeds odlaren att bekanta sig med årligen publicerade frökataloger, för vilka kontaktuppgifterna finns nämnda i litteraturförteckningen.

Gödsling

Alla ettåriga växter grundgödslas. Ofta grundgödslar man fleråriga växter, och senare gödslar man med ca två års mellanrum. Vid odling av växter för torkning gödslar man försiktigt, medan många snittväxter för färskbruk kräver mera näring. I sandjord gödslar man på våren med 20-30 g Trädgård Y 2/m². Lerjordar gödslas med Trädgård Y 1. All gödsling bör dock grunda sig på analys eller tidigare erfarenheter.

Självplock av snittväxter (IN)

Ogräsbekämpning

Om man odlar i svart plast bekämpas ogräsen i fleråriga odlingar genom att man rensar i hålen 2-3 gånger per säsong. På området mellan bäddarna låter man gräset växa, alternativt hackas gångarna.

Om man odlar ettåriga växter i svart plast utan gräs mellan bäddarna hackas området 2-3 gånger under sommaren med traktorhacka och senare för hand. Kemiska ogräsmiddel behöver då inte användas. Det kan vara svårt att hitta lämpliga ogräsbekämpningsmedel då en stor mängd olika blomsterarter odlas på samma odling. Bekämpningsmedlen är då allmänt godkända att användas i Finland, men inte speciellt testade för snittväxter på friland.

Snittväxternas hållbarhet

Ljushet, temperaturen och gödningen inverkar på assimilationen och således på mängden kolhydrater som lagras i växten. Snittväxter med kraftig stjälk som innehåller rikligt med kolhydrater har också den bästa vashållbarheten. Vid låg temperatur, speciellt nattetemperatur, och hög ljusintensitet blir torrsubstanshalten hög. Torrsubstanshalten är högre efter en solig dag än efter en mulen. Rätt gödning är viktig ända till skörd. En obalanserad gödning och stora fuktighetsförändringar i växtunderlaget leder till att blommorna snabbt åldras. En riklig kvävegödning ger dålig vashållbarhet.

Det är viktigt att växterna skördas i rätt utvecklingsstadium. Karenstiderna för växtskyddsmedel skall också beaktas vid odling av snittväxter på friland. Blomstjälkarna bör helst skördas i lägre än +15 °C. Ju lägre temperatur, desto bättre. Helst skall man göra ett snett snitt med vasskniv för att underlätta blommans vattenupptagning. Stjälken kapas inte av strax ovan markytan, eftersom den ofta är förvedad i basen och suger upp vatten dåligt. För att undvika etylenbildning rensas stjälkarna från de nedersta bladen, som inte får stå i vatten. Oftast räcker det med filtrering av vattnet, men man kan också koka och kyla ned det eller avjonisera det. Om växterna står en längre tid i samma vatten kan man tillsätta hållbarhetsmedel.

Efter skörden får blomman inte vissna i något som helst stadium. Stjälkarna sköljs innan de sätts i rent vatten. För att förhindra algbildning sätter man lite koppar, t.ex. ett nystan av koppartråd, i vattnet. Den vanligaste förvaringsmetoden är våtförvaring och bäst vore det om blommorna direkt kunde sättas i vatten och placeras i kyl. Kylens luftfuktighet bör vara 80-90 % och temperaturen +4-8 °C. En annan förvaringsmetod är torrförvaring, vilken passar för blommor av bästa kvalitet. Blommorna måste

Snittväxter i åkerodling (IN)

då vara knoppigare än vanligt och de får inte ha stått i vatten före torrförvaringen. Temperaturen får vara +1-4 °C och luftfuktigheten lägre än 80 %. Man behöver inte ta bort så mycket blad och det behövs inga hållbarhetsmedel. Det är viktigt att förvaringsättet i hela kedjan från odlare till konsument är detsamma.

Försäljning

Färska blommor säljs 10 eller 20 st i bunt beroende på blommans storlek. Priserna anges per 10 st färska i bunt. Stora blommor, som Delphinium, säljs per styck. De torkade blommorna säljs i bunt. Dessutom säljs både färska och torkade blommor i buketter.

Torkning

Knippade växter hängs upp och ned. Knippena får inte vara alltför stora. På en del arter bör man

Lockande vackra fält med snittväxter (IN)

ta bort bladen, speciellt om man skördar i fuktig väderlek. Knippena skall fästas med gummi-band, eftersom stjälkarna krymper vid torkning. De faller av om de är fästade med band.

Till lufttorkning behövs apparatur som sätter luften i cirkulation och värmer upp den. En fläkt behövs. I hemförhållanden kan man torka i bastu, i torkskåp för kläder och i pannrum. Man bör se upp för brandfaran. Temperaturen bör hållas vid +30-40 °C. Temperaturen får inte vara högre, eftersom bladen då blir mörka och färgen på blommorna kan förändras. Torktiden för våta växter är upp till två veckor, men torra växter såsom gräs torkas på 1-2 dagar. Specialtorkning med t.ex. silicagel blir dyr.

Lagring

De torkade växterna kan lagras i samma utrymme där de torkas. Temperaturen har inte så stor betydelse, men luftfuktigheten hålls låg. Före sortering och förpackning höjs fuktigheten till ca 70-80 % relativ fuktighet. Ifall det blir för fuktigt sätts fläkten och värmen på. Man måste se upp för mögel i lagret. Möss och råttor äter speciellt gärna sädeslag och dessutom kan de också bygga bo där. Lagret skall vara mörkt och skyddat för solljus, men ljuset från glödlampor gör inte lika stor skada. Detta gäller för alla torkade blommor. Dessutom kan man vara allergisk mot kumarin, d.v.s. hödoften, mot damm och pollen och starka dofter överlag, vilket kan göra det svårt att arbeta i lagret.

Odlade snittväxter

PRAKTRÖLLIKA

Achillea filipendulina Lam.

Flerårig

Praktröllikan blir ca 1 m hög i sandjord och något högre i mulljord. Den har stora guldgula kvastlika blomställningar. Den blommar en gång i juli-augusti fr.o.m. det andra året. Bäst trivs den i en lätt och genomsläpplig jord, men klarar sig också i andra jordar. Den tål inte stående vatten, men däremot blåst. Växtplatsen skall vara solig eller halvskuggig. Vinterhärdig-

heten är god och praktröllekan håller något bättre än övriga röllekor i bädd.

Odling

Det behövs ca 1 g frön till 1000 plantor och det går 7200 frön per gram. Fröet är mycket litet och det sås i ett annat växtunderlag än det där plantorna senare växer. Plantorna dras upp i april-juni i plasthus. Fröna täcks inte och plantorna kommer upp på 5-10 dagar. Under groningen skall temperaturen hållas vid +18-21 °C. Senare hålls temperaturen vid +13-15 °C. Plantorna kan planteras i juni eller på hösten. De

Praktöllika (IN)

planteras en och en eller tre plantor i en grupp. Man använder 30 cm plantavstånd i raden och 35 cm mellan raderna. Plantorna kan behöva stöd i mulljord. Äldre plantor kan delas i april eller i september. Växten gödslas sparsamt, vanligtvis då man börjar odla och senare med två års mellanrum. Normalt är praktröllikan en frisk växt, men den kan ibland angripas av bladlöss, bladnematoder och mögel. Gamla blad skall rensas bort. Stjälkarna kapas av vid roten på hö-

sten. Samma växtbestånd kan hålla 5-8 år. Man antar att praktröllikan kan förgifta marken för sig själv.

Sorter

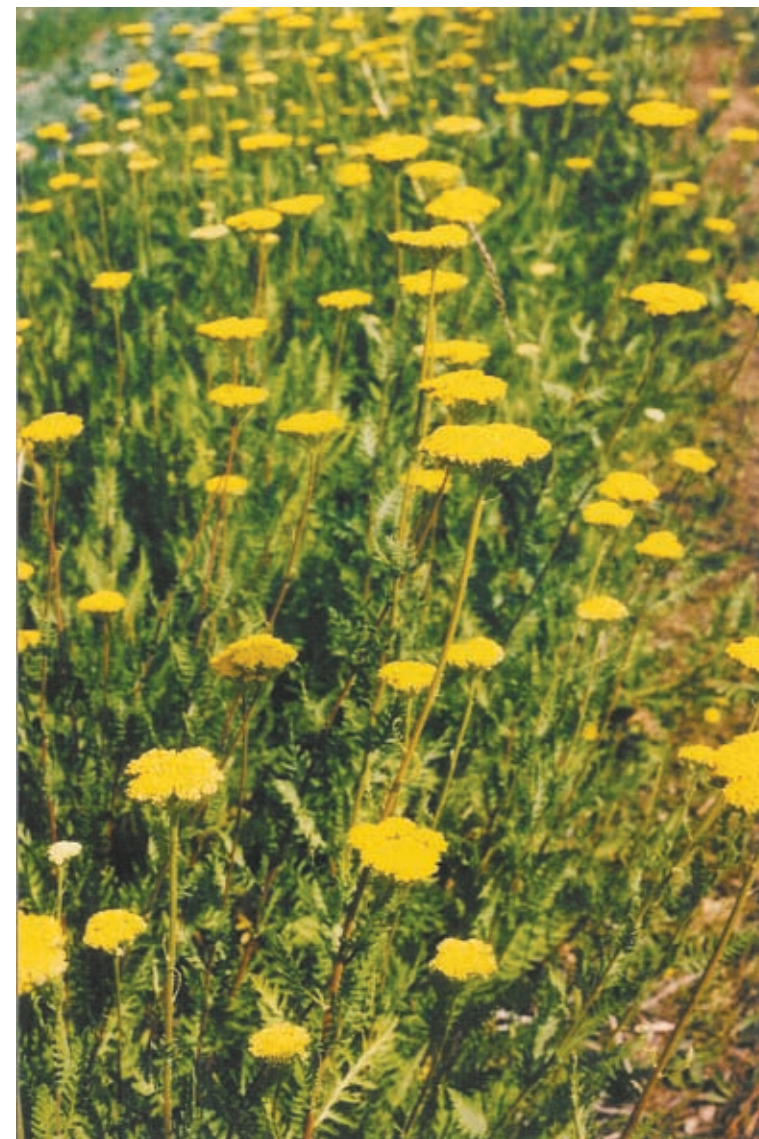
Tidigare var den mest använda sorten den sedan länge odlade *Parkers varietät/Parker's Variety* med guldgula blommor. Den blir ca 160 cm hög och växtbeståndet förnyas med ca fem års mellanrum. Övriga sorter är bl.a. *Altgold*, *Cloth of Gold* och *Gold Plate*.

Skörd

Blommorna skördas kontinuerligt när 3/4 av blommorna i blomställningen är öppna. Det bästa skördestadiet varar ca en vecka. Då är den gula färgen som vackrast. Om blommorna får stå för länge blir de bruna och skörden lägre. Många sorter har också ett fint bladverk. Praktröllikan ger bra skörd.

Användning

Praktröllikan med gula blommor kan användas antingen färsk eller torkad. Praktröllikan skall torkas hängande i små buntar. Torkningstiden är 10-14 dagar. Den används också som färgad. Den håller ca två veckor i vas, ibland t.o.m. tre veckor beroende på skördestadium och skötsel. Den varken ändrar form eller slokar.

Praktöllika (GK)

RÖLLEKA, RÖLLIKA

***Achillea millefolium* L.**

Flerårig

Beroende på växtplats blir växten 40-60 cm hög. Den blommar 6-7 veckor i juli-september. Växten breder snabbt ut sig. Arten växer vild i Finland och den plockas också i naturen. Röllekan har eventuellt allelopatiska egenskaper, d.v.s. den förgiftar omgivningen för sig själv och trivs bara 2-3 år på samma ställe. Den växer bäst på en solig, torr och vindskyddad växtplats. Jorden får inte vara alltför genomsläpplig.

Odling

Röllekan förökas från frö. Fröna är små och det är lättare att så jämnt om man blandar dem med

talk. Fröåtgången är ca 1 g till 1000 plantor och det går ca 6000 frön/g. För sorten *Summer Pastels* är fröåtgången ca 250 mg till 1000 plantor och det går 5000 frön/g. Om man vill att röllekan skall blomma samma år sås den i januari-februari, annars sår man den i april-maj. Plantuppdragningen räcker ca 60 dagar i april-juni och fröna grov i ljus. Sådden får inte torka. Temperaturen hålls vid +18-21 °C under groningen och senare under plantuppdragningen vid +13-15 °C. Plantorna planteras i bäddodling med 20 x 20 cm avstånd, ca 25 st/m². Plantor kan också delas i april eller september. I amerikanska försök planterades röllekan med 30-120 cm avstånd. Ju större avstånd, desto flera blommande stjälkar per planta men desto färre stjälkar/m².

På fältet tål plantorna en kort tids väta eller torra och de växer bra i kustklimat. Plantorna är

Rölleka (IN)

köldhårdiga och de kan planteras ut tidigt på våren. Växten odlas ca tre år. Helst skall den odlas utan plast för att den skall bilda en matta och bli mera långlivad. Ofta planterar man den först i svart plast som senare tas bort. Gödslingsnivån för röllekan skall vara låg. Hararna äter gärna röllekan.

Sorter

T.ex. sorten *Kirschkönigin*, d.v.s. *Cerise Queen*, har purpurrosa till röda blommor och blir ca 60

cm hög. Sorten *Summer Pastels* F2 är en blandning av pastellfärger, bl.a. ljusrosa, rosa, karminröd, vit, krämfärgad, lax, korall, kraftiga gula nyanser, orangeröd, lila, purpur och brons. Sorten blir ca 60 cm hög och blommar fyra månader efter sådd och de flesta jordar är lämpliga för sorten. Sorten *Rosie Red* har olika röda nyanser. Den blir ca 60 cm hög. Sorten *Paprika* används främst som färsk snittblomma och den skall helst sticklingsförökas från utlöpare med rötter eller stamsticklingar. Man kan också dela plantorna. Övriga sorter är bl.a. *Fire King* och *Kelwayi*.

Rölleka (GK)

Skörd

Röllekan blommar första sommaren efter utplantering. Blommorna skördas då 3/4 av blommorna har öppnat sig och färgen är vackrast. Växten är lätt och snabb att plocka. Den blommar rikligare och längre om man skördar blommorna kontinuerligt. Den skall torkas snabbt. Färgen blir mörkare efter torkningen. Första året ger den en liten skörd, andra och tredje året full skörd. Normalt ger röllekan bra skördar.

Användning

Röllekan används som både färsk och torkad. Den är en bra färsk snittväxt, speciellt i sommarbuketter. Den kan hålla 2-3 veckor i vas. Röllekan doftar starkt och man kan vara överkänslig för den.

NYSÖRT

Achillea ptarmica L.

Flerårig

Arten växer vild och rekommenderas inte till odling. Växten blir ca 50-60 cm hög. Den blommar med vita blomställningar från juli tills frosten kommer.

Vitpytta (GK)

Vitpytta (IN)

Achillea ptarmica f. *multiplex*

- vitpytta

Denna nysört har dubbla blommor. Den trivs på en solig växtplats och växtunderlaget får vara mullhaltigt och genomsläppligt.

Odling

Fröätgången är ca 1 g till 1000 plantor och frömängden ca 3600 frön/g. Fröna sås i mars-april och de skall inte täckas. Plantorna kommer upp efter ca 10-20 dagar. Plantorna planteras ut i maj-juni. Ifall man sår på försommaren planteras plantorna ut i augusti. Planteringsavståndet är normalt ca 20 st/m². Gödslingsnivån hålls låg och växtens vattenbehov är litet.

Sorter

T.ex. sorten *The Pearl/Die Perle* kan förökas från frö och den ger ca 60 % dubbla blommor. Om man vill att alla blommor blir dubbla, måste man ta stjälksticklingar av en planta som ger dubbla blommor innan växten blommar. De rotar sig snabbt. Övriga sorter är bl.a. *Ballerina*, *Boule de Neige/Snowball*, *Perry's White*, *Clypeolata* (gyllenröllika) och *Moonshine*.

Skörd

Blommorna skördas då blomställningen är fullt utvecklad men innan de första utslagna blommorna börjar falla. Skördeperioden är ca tre veckor. Skördarna är ganska låga.

Användning

Vitpytta håller ca 17 dagar i vatten enligt inhemska försök. Den är bra i sommarbuketter och den används också som torkad.

ANISISOP

Agastache foeniculum (Pursch) Kuntze

Flerårig

Anisisop är en anis- eller myntdoftande växt som blir 60-80 cm hög. Övervintringen är osäker och därför lönar det sig att odla den som ettårig. Den är frostkänslig efter plantering och breder snabbt ut sig. Bladverket har stark arom. Indianmyntan blommar i juli-september ända tills den första frosten kommer. För att den eventuellt skall övervintra bör växtplatsen vara skyddad och väl-dränerad. Växten trivs i sol eller halvskuggigt.

Anisisop (IN)

Odling

Anisisop odlas från frö och den blommar redan första året. Fröätgången är ca 750 mg till 1000 plantor och frömängden ca 1750 frön/g. Växten gror i 15 °C på 10-15 dagar. Vanligtvis drar man upp plantorna med sådd i mars-april och utplantering i maj-juni, planteringsavståndet är 30 x 30 cm. Anisisop odlas i svart plast. Den gror lätt och självsår sig. Normalt gödslas den vartannat år. Den blommar ca 4 månader efter sådd.

Sorter

T.ex. sorten *Snow Spike* är grönvit och *Blue Spike* är blåviolett. Av anisisop finns också en blandning, vars plantor blir ca 120 cm höga. Bland övriga sorter finns *Alabaster*.

Skörd

Skördeperioden räcker ca tre veckor. Man skördar de vitgröna eller violettblåa blomställningarna när ca 50 % av blommorna syns på dem. De skördas lätt och snabbt. Om blomställningarna skördas för sent öppnas varje liten fröställning och hållbarheten försämras. Odlad som ettårig ger växten bra skörd.

Användning

Anisisop kan användas både som färsk snittväxt och som torkad. Växten är också en teväxt.

AGERATUM, LEVERBALSAM

Ageratum houstonianum Mill. Ettårig

Ageratum blir 15-60 cm hög och 20-25 cm bred. Den övervintrar inte på friland. Växten blommar i augusti ända tills frosten kommer. Den trivs bäst på en solig och öppen plats. Jorden skall vara lite kalkhaltig, lätt och näringsrik, pH-värdet 7 är lämpligt. Den kräver jämn bevattning.

Leverbalsam (IN)

Leverbalsam (GK)

Odling

Till 1000 plantor behövs ca 1/2 g frö. Gronings-tiden är 1-2 veckor i +21 °C. Fröna täcks inte. Odlingstiden är 10-11 veckor och odlingstemperaturen bör vara över +15 °C. Fröna sås i mars och plantorna planteras i maj-juni med 20-25 cm avstånd. Ageratum bevattningsgödslas måttligt under växtperioden. Den växer långsamt under kyliga somrar och odlingen kan misslyckas. Ageratum odlas i en bädd som är en meter bred med fem rader. Plantantalet är 20-25 st/m².

Sorter

Sorter som används till snitt blir högre än sorter som används som utplanteringsväxter. Det finns vita och ljusblåa sorter. T.ex. sorten *Florist's Blue* med ljusblå blommor har klarat sig dåligt under en kylig sommar. T.ex. sorten *Blue Horizon* blir ca 50-75 cm hög och ca 20 cm bred och den är lämplig till snitt. Den har relativt stora blå blommor. Övriga sorter är bl.a. *Blue Ball*, *Blue Blazer*, *Blue Danube*, *Capri*, *Neptune*, *Silver Pearl*, *White Bouquet* och *White Hawaii*.

Skörd

Blommorna plockas när de är helt utslagna. Växten blommar länge och blommorna plockas i omgångar. Plockningstiden är ca en vecka. Under kyliga somrar ger växten dålig skörd, men i varmt väder fås god skörd. Marknadsföringen kan vara svår eftersom växten finns i många hemträdgårdar som sommarblomma.

Användning

Ageratum används främst som färsk snittväxt och vashållbarheten är 6-10 dagar i vas.

JÄTTEDAGGKÅPA

Alchemilla mollis (Buser)

Rothm.

Flerårig

Jättedaggkåpan blir 40-80 cm hög. Den liknar den vilda daggkåpan men är större. Växtbeståndet blir mycket tätt och ogräset växer inte. Jättedaggkåpan övervintrar bra och blommar normalt en gång i juni, men den kan blomma en gång till sent på hösten. Växtunderlaget kan vara kalkrikt eller surt. Växten trivs på en solig eller lite skuggig plats.

Odling

Jättedaggkåpan kan odlas direkt från frö och då sås den ute på hösten eller i lådor på våren, men groningen kan ta månader och därför föredrar man delning av plantor. Fröet kylbehandlas under 1-2 veckor efter sådd i +0-5 °C. Plantorna lyfts och delas på våren eller sensommaren. Fröplantor kan flyttas. Jättedaggkåpan fröar lätt

Jättedaggkåpa (IN)

Jättedaggkåpa (GK)

av sig och kan förvildas. Planteringsavståndet får vara 5-6 plantor/m². Gödslingen bör vara försiktig.

Sorter

T.ex. sorten *Thriller* är grön gul och blir ca 50 cm hög.

Skörd

Jättedaggkåpan skördas när 30-70 % av blommorna är utslagna. Den är lätt att plocka och ger bra skörd.

Användning

Jättedaggkåpan är en fin snittblomma både i buketter och i eternellarrangemang. Bladen är stora och vackra. Den används som både färsk och torkad. Den håller ungefär en vecka i vas.

RÄVSVANS

Amaranthus caudatus L.

Amaranthus caudatus 'viridis', upprättväxande räsvans Ettåriga

Räsvansen odlas på en varm och torr plats i näringsrik jord. Den trivs inte i våta jordar. Den vanliga räsvansen blir 70-80 cm hög och har hängande mörkröda, ljusröda eller gröna blomställningar. Den blommar i augusti-september.

Odling

Fröätgången är ca 2 g till 1000 plantor och frömängden ca 1500 frön/g. Groningstemperaturen är +20-24 °C. Fröet täcks mycket tunt och det groor på ca 8-10 dagar i +18 °C. Räsvansen dras upp från plantor för att man skall få kraftigare plantor samt längre och vackrare hängande blomställningar. Fröna sås i mars-april. Plantuppdragningen räcker ca 3-4 veckor och den totala odlingstiden 2-3 månader i över +15 °C. Plantorna växer snabbt och blir lätt för stora. De är också frostömma. Planteringsstätheten är 25 st/m² för den hängande räsvansen och 30 st/m²

Upprättväxande räsvans (GK)

för den upprättväxande. Ifall man sår direkt på friland behövs 25 g frön för 100 m², men den hinner inte ge skörd om sommaren är kall. Den vanliga räsvansen kräver stöd och ibland även den upprättväxande. Det kan förekomma sjukdomar på plantorna.

Sorter

Både av den vanliga och den upprättväxande räsvansen finns röda och gröna sorter. Höjden varierar mellan 30 och över 100 cm. T.ex. sorten *Oeschberg* har mörka blad och mörkröda blommor, växer upprätt och blir ca 1 m hög. Sorten *Pygmy Torch* är upprättväxande med röda blommor och den blir ca 60 cm hög. Den nämns som en speciellt bra färsk snittväxt och torrblomma. Sorten *Green Tails* har gröna hängande blommor och den blir ca 70 cm hög. *Green Thumb* är upprättväxande med gröna blommor och grönt bladverk. Den blir 30-50 cm hög. Den är en bra färsk snittväxt och torrblomma. Av arten *A. paniculatus* är t.ex. sorten *Bronze* en

Räsvans (GK)

bra färsk snittväxt och torrblomma. Den är upprättväxande med bronsfärgade blommor. Den blir ca 100 cm hög. Övriga sorter är *Fat Spike*, *Pony Tails*, *Red Tails* och *Viridis* (var. *viridis* = upprättväxande räsvans).

Skörd

Räsvansen är ett sädeslag och lämnar man blommorna oplockade plockar fåglarna sönder dem. Tiden då räsvansen kan plockas är ca två veckor, d.v.s. då 3/4 av blomman fått färg. Både den vanliga och den upprättväxande räsvansen ger goda engångsskördar under varma somrar. Skördas de för sent kan det lossna rikligt med frön.

Användning

Räsvansen används som både torkad och färsk snittväxt t.ex. i brudbuketter. Blomställningarna skördas fullt utvecklade. Hållbarheten i vas är 1-2 veckor.

Slöjsilja (IN)

SLÖJSILJA

Ammi majus L.

Ettårig

I Sverige kallas den blomsterdill, eftersom den liknar dillen till både utseendet och växtsättet. Den påminner också om moroten. Växten blir 60-90 cm hög och blommor från juli framåt. I blomställningen finns små vita blommor. Ju längre dag, desto tidigare utvecklingsstadium blommor den i. Den trivs i de flesta jordarter, dock bäst på en varm plats i mullrik mineraljord. Markens pH får vara nära 7.

Odling

Fröätgången är ca 1-2 g till 1000 plantor och frömängden ca 1800 frön/g. Det kan vara något svårt att få fröet att gro och det kan hållas i +7 °C under en veckas tid före sådd. Groningstemperaturen är +16-18 °C och plantsättningen tar 14-20 dygn. Fröet täcks mycket lätt. Fröet kan också sås direkt på växtplatsen tidigt på våren på 1-2 cm djup, men plantuppdragning föredras eftersom direktsådd ger ojämn plantuppkomst. Planteringsavståndet är 15 x 20 cm. Odlingstiden från sådd till skörd är 3-4 månader. Slöjsiljan angrips lätt av mögel.

Sorter

Det finns t.ex. en vit sort som blommar rikligt och kan bli 80 cm hög. Den kallas också för vit dill.

Skörd

Slöjsiljan d.v.s. blomsterdillen skördas antingen när 1/3 av blommorna är utslagna eller när fröställningarna har utvecklats.

SANDETERNELL

Ammobium alatum R. Br.

Ettårig

Sandeternellen blir ca 90 cm hög och den blommar från juli till september. Blommorna är små och vita och det finns många blommor per stjälk. Växten klarar sig i de flesta jordar, bäst i näringsrik sandjord. Växtplatsen skall vara solig och varm.

Odling

Fröåtgången är ca 1-2 g till 1000 plantor och frö mängden är ca 2500 frön/g. Groningstemperaturen är +15-20 °C. Plantorna skall helst dras upp med sådd i maj och skörd i juli-augusti. Plantupptragningen räcker 14-20 dagar. Plan-

Sandeternell (GK)

teringstätheten är 25 st/m². Sandeternellen behöver stödnät.

Sorter

I handeln finns t.ex. en vit sort som blir 40-70 cm hög. Övriga sorter är bl.a. *Bikini* och *Grandiflorum*.

Skörd

Sandeternellen skördas i knoppstadiet innan blommorna är helt utslagna oavsett om den används till snitt eller som torkad. Blommorna skördas i flera omgångar två gånger i veckan. Stjälklängden på blommorna anpassas efter sättet att bunta. Växten ger bra skördar.

Användning

Sandeternellen har dålig snitthållbarhet, men den används i buketter där den får stöd. Den används mera som torkad.

Pärleternell (GK)

PÄRLETERNELL

Anaphalis margaritacea Benth. & Hook. f.

Flerårig

Pärleternellen har små, gråvita, ibland silverskimrande blommor. I kalkhaltig jord blir bladverket mera silverfärgat. Det finns många blommor i oregelbundna blomställningar. Växten blir mellan 25 och 40 cm hög. Den har bra vinterhärdighet. Pärleternellen är en stenpartiväxt som helst skall odlas i magra och torra sandjordar och den tål torka. Den trivs inte i lerblandade jordar. Växtplatsen skall vara solig.

Odling

Pärleternellen förökas från frö eller sticklingar i april och plantorna planteras ut i maj-juni. Fröåtgången är ca 1/2 g till 1000 plantor och frö mängden är ca 2000 frön/g. Fröet är mycket litet och det kan sås tillsammans med talk så att man får en jämnare sådd. Groningstemperaturen är +18-20 °C och odlingstemperaturen helst +15-20 °C. Växten har luddiga blad som lätt ruttar vid alltför mycket fukt i sålådorna. Från sådd till skolning tar det ca 4 veckor. Pärleternellen växer bättre utan plast, eftersom den bildar mattor. Den planteras med 30 x 30 cm plantavstånd. Plantavståndet kan variera beroende på hur snabbt man vill ha en sammanhängande matta. Växten håller ca 5-6 år i bädd, sedan måste den förnyas. Den gödslas vartannat år.

Sorter

T.ex. sorten *New Snow/Neuschnee* har vita blommor och blir 50 cm hög.

Pärleternell (IN)

Skörd

Pärleternellen ger skörd från och med andra året efter utplantering. Blomman skördas när den är vit och liknar kattfoten, men blomman får inte vara helt utslagen eftersom den då lossnar lätt. Blomman slår ut mera när den torkar. Pärleternellen blommar och skördas i juli-augusti under en lång period. Under den intensivaste skördeperioden måste man plocka ett par gånger i veckan. En del av bladen tas bort innan man hänger blommorna till torkning. Skördarna är stora.

Användning

Pärleternellen är bättre som torkad än som färsk snittblomma. Den används i alla slag av eternebbinderier. Vashållbarheten är 9-11 dygn.

LEJONGAP

Antirrhinum majus L.

Ettårig

Lejongap odlas som ettårig växt och den blir 25-80 cm hög och 25-30 cm bred. Den blommar i juli-augusti. Markens pH får vara 6-7. Lejongap trivs i en genomsläpplig och näringsrik jord. Växtplatsen skall vara solig eller halvskuggig. Lejongap lämpar sig bra för förlängd säsong i kalla plasthus.

Odling

Lejongap förökas från frö. Frömängden är 5000-7000 frön/g för de höga sorterna. Till 1000 plantor behövs ca 1/2 g frö. Fröna täcks inte. Groningstiden är 8-10 dagar i +18-20 °C. Odlingstemperaturen skall helst vara ca +12 °C. Fröna sås i mars-april i växthus och planteras ut i maj-juni när frostfaran är förbi. De låga sorterna planteras med 10 x 10 cm och de höga med 12 x 12 cm avstånd och plantorna stöds med nät. Man tar bort sidoskott. Bevattningsgödsling ges under växtperioden. Utvecklingstiden från sådd till blomning är ca 100 dygn.

Lejongap (IN)

Lejongap (IN)

Sorter

T.ex. sortblandningen A. m. nanum har stora blommor och blir 40-50 cm hög. Sorten Tetra blir 45 cm hög. Av A. m. pumilum finns sorten *Tom Thumb* som är en blandning och blir 25 cm hög.

T.ex. Maximum-gruppens *Forerunner* F1 är speciellt bra för friland. Blomställningen är stor och tät och växten blir 90 cm hög. I gruppen finns gula, mörkröda, körsbärsröda, rosenröda, scharlakansröda och vita sorter samt en blandning.

Också Maximum-gruppens sort *Liberty* F1 är hög och mycket tidig. Den har stark stjälk och stora blomställningar och lysande färger av gult, lavendel, brons, rosenrött, scharlakansrött och vitt. Sorten *Bright Butterflies* är en blandning och växten blir 60-80 cm hög. *Mc Kana jättläinen* är en blandning som blir 70 cm hög. Frömängden är ca 800 frön/g.

I Maximum-gruppen finns även sorten *Vorbote*, som är speciellt bra till snitt. Färgerna är gul, rosenröd, purpurröd, vit och klarröd. Dessutom finns en blandning. Frömängden är ca 700 frön/g.

Övriga sorter är t.ex. Maximum-gruppens *Coronette* och *Rocket*. I Nanum-gruppen finns bl.a. sorterna *Bells*, *Floral Carpet*, *Sonnet* och i Pumilum-gruppen finns bl.a. sorterna *Floral Showers* och *Tahiti*.

Skörd

Lejongap skördas när de nedersta blommorna har öppnat sig.

Användning

Lejongap används som färsk snittväxt och den håller ungefär en vecka i vas. Den är känslig för etylen. Den kan också torkas.

Pastellakleja (Benary)

PASTELLAKLEJA

Aquilegia Cultorum-gruppen

Flerårig

Pastellaklejan är flerårig och den blir 60-90 cm hög. Den blommar på försommaren. Övervintningen är bra utom under snöfattiga och t.o.m. regniga vintrar. Växtunderlaget skall vara genomsläppligt och pH-värdet 6-7. Växtplatsen skall helst vara lite skuggig.

Odling

Pastellaklejan förökas från frö och äldre plantor kan delas. Fröbehovet är ca 5 g till 1000 plantor. Groningstemperaturen hålls vid ca +18 °C och groningstiden är 20-25 dagar. Plantmängden är ca 9 st/m². Samma växtbestånd odlas 2-3 år.

Sorter

T.ex. *Music* F1 gruppens sorter blir 50 cm höga. Det finns en rödvit och en blåvit sort samt en blandning som blir 70 cm hög. Övriga sorter är bl.a. *Biedermeier*, *Blue Star*, *Crimson Star/Rotstern*, *Dragonfly*, *Coral/Koralle*, *Kristall*, *Maxistar* och *Mc.Kana Hybrids*.

Skörd

Pastellaklejan skördas när några blommor öppnat sig.

Användning

Pastellaklejan är vacker som färsk snittväxt. Blommorna kan inte torkas, däremot nog fröställningarna, men de kan vara svåra att marknadsföra. Den håller 3-5 dygn i vatten i vas.

TRÄDGÅRDSTRIFT

Armeria Maritima-gruppen Flerårig

Trädgårdstriften bildar en 15-20 cm hög och 30-45 cm bred tuva. Bladen ser ut som lökblad. Växten övervintrar bra. Den växer bäst i genomsläpplig sandjord på en solig plats. Den är mycket torkhärdig. Den har en djupgående pålrot och därför kan den växa t.o.m. på sanddyner. Den blommar under första hälften av juli.

Odling

Trädgårdstriften förökas från frö i mars och planteras ut i maj-juni. Till 1000 plantor behövs 15 g frö och fröna groor vanligen bra. Från sådd till skolning tar det ca 4 veckor. Plantavståndet borde vara ca 30 x 30 cm. Trädgårdstriften frösår sig själv och man kan ta fröplantor. Plantorna kan delas på våren eller sensommaren och man kan ta upp rotade sidoskott. Växten bör få växa i fred. Den håller länge i bädden, enligt erfarenhet har växtbeståndet varit bra ännu efter det åttonde året.

Trädgårdstrift (GK)

Sorter

Det finns bl.a. sorterna *Alba*, *Lauchiana* och *Splendens*.

Skörd

Trädgårdstriften blommar fr.o.m. andra året efter planteringen. Den ger en koncentrerad skörd under ett par veckor i juni-juli och den skördas när den är i full blom. Trädgårdstriften är lättskördad

eftersom den inte har blad på stjälken. Stjälken klipps av vid roten. När blommorna torkar krymper de ganska mycket och blir ljusare. Skördarna är stora.

Användning

Trädgårdstriften är speciellt bra som färsk snittblomma och den används också som torkad. Vashållbarheten är över två veckor.

Trädgårdstrift (GK)

PLYMSPIREA

Aruncus dioicus (Walter) Fernald Flerårig

Plymspirean blir 90-120 cm hög och lika bred. Den är vinterhärdig och blommar under högsommaren. Den trivs bäst i djup mylla i en kalkad, fuktig och näringsrik jord. Växtplatsen får vara skuggig eller bevattningen riklig på en solig plats.

Odling

Plymspirean förökas från frö och äldre plantor kan delas. Det behövs ca 1 g frön till 1000 plan-

tor. Fröna groor vanligen på 3-4 veckor. Fröna sås i mars-april och plantorna planteras i maj-juni med 120 x 70-100 cm avstånd. På våren gödslar man med sammansatta gödselmedel.

Sorter

Det säljs frön av arten utan sortnamn.

Skörd

Samma växtbestånd kan skördas i 8-10 år.

Användning

Plymspirean används både som färsk snittblomma och som torkad. Vashållbarheten är 5-7 dagar.

Plymspirea (IN)

SPARRIS, ASPARAGUS

Asparagus officinalis L.

Flerårig

Stjälkarna på den gröna sparrisen kan användas till prydnad. Sparris odlas helst på en lucker och väl-dränerad jord, som dessutom skall vara fri från fleråriga ogräs. Platsen skall vara så varm som möjligt.

Odling

Man kan odla plantor genom att så direkt på friland eller dra upp plantorna i växthus. Då plantorna dras upp på friland sås fröna i maj i grundgödslad jord på 3-4 cm djup och med 20 cm radavstånd. Det räcker ca en månad från sådd till plantsättning. Plantorna gallras till 10 cm avstånd. Ogräsen rensas och plantorna gödglas med kväve en gång på sommaren. De bästa, d.v.s. de tyngsta, jordstammarna planteras följande vår.

Grön sparris (GK)

Plantuppdragning föredras och då drar man upp plantorna i växthus och sår två frön per kruka i mars. Den sämre plantan gallras bort. Plantorna gödglas under den 2,5-3 månader långa plantuppdragningstiden. Plantorna planteras ut på friland då vädret blivit varmt.

Grön sparris planteras på 30-40 x 100-120 cm avstånd. Ett glest växtbestånd producerar under fler år än ett tätt. Bevattningen är viktig första sommaren. Plantorna planteras i en minst 15 cm djup fåra. Fårorna fylls på hösten samma år.

Sparrisen får växa planteringsåret och därefter ännu 1-2 år. Markens pH-värde skall vara över 6,5. Sparrislandet skall gödglas varje år med t.ex. ca 70 g sammansatta gödselmedel/m² på våren och i juli ges ca 30 g kalksalpeter/m².

Sorter

Gamla sorter är bl.a. *Dansk Jätte*, *Mary Washington* och *Martha Washington*. T.ex. holländska hybridsortgrupper är bl.a. *Limburgia* och *Limbras*. Hybridsortfrön är dyrare p.g.a. de höga produktionskostnaderna, men de ger en skörd av jämn kvalitet. Övriga sorter är bl.a. *Connonvers Colossal* och *Dansk Kämpe*.

Skörd

Den gröna sparrisen skördas när den är som frodigast från juli tills frosten kommer. Sparrisen kan skördas under 10-15 år.

Användning

Grön sparris håller 7-10 dagar som färsk snittväxt.

HÖSTASTER

Aster novi-belgii L.

Flerårig

De låga höstastersorterna blir 25-45 cm höga och 25-40 cm breda. De höga sorterna blir 60-120 cm höga och 45-60 cm breda. Höstastern blommar från augusti tills frosten kommer. De övervintrar bra. Växtunderlaget skall vara näringsrikt, mullhaltigt och litet kalkhaltigt. Växtplatsen får inte vara alltför torr eller våt. Bäst trivs höstastern på en solig eller lite skuggig plats.

Odling

Höstastern förökas vanligen från frö. Frömängden är 600 frön/g. Det behövs ca 5 g frö till 1000 plantor. De sås i mars-april och planteras ut i maj-juni. De gror i +15 °C på 2-3 veckor. pH-värdet får vara 6-6,5. Äldre plantor kan också delas vart 3-4 år och planteras tidigt på våren, men blomkvaliteten kan bli ojämn. Man kan också ta sticklingar på sommaren. Vid förökning i maj-juni kan man ta 5-8 cm långa toppsticklingar från kraftigt växande skott. Sticklingarna rotas på två veckor i +15-18 °C. De låga

Höstaster (IN)

Höstaster (IN)

sorterna planteras med 35-40 cm avstånd och de höga sorterna med 45-50 cm avstånd. Plantorna kan behöva stöd. De gödglas på våren med sammansatta gödselmedel. Plantorna kan angripas av mjöldagg. Utomlands nämns höstastern vara känslig för vissnesjuka och därför bör den inte planteras efter t.ex. *Liatris* eller *Phlox*.

Sorter

T.ex. sorten *Composition* är en blandning och den blir 60-120 cm hög. Övriga sorter är *Marie Ballard*, *Patricia Ballard* och *Winston Churchill* samt inom Universum-snittastergruppen *Citri-na*, *Monte Carlo*, *Suncarlo* och *Suntop*.

Skörd

Året efter plantering kan man få en skörd på 8-10 stjälkar per planta. Höstastern skördas i september när ca en fjärdedel av blommorna är utslagna, och stjälkarna kapas av vid roten.

Användning

Höstastern används som både färsk och torkad. Blomstjälkarna skall sättas i varmt vatten. Blanden kan användas till binderi. Vashållbarheten är ca 10 dygn. Höstastern är speciellt hållbar och den tål transport.

ASTILBE

Astilbe Arendsii-gruppen **Buch. -Ham.ex D.Don** Flerårig

Astilben blir 75-90 cm hög och 30-45 cm bred. Den övervintrar med hjälp av en rotknöl. Vinterhärdigheten är god och växten blommar i juli-augusti. Växtplatsen skall vara solig eller halvskuggig. Ett fukthållande, näringsrikt växtunderlag med hög humushalt ger det bästa tillväxtresultatet.

Odling

Plantorna planteras på för- eller sensommaren, ca 9 st/m². En vanlig metod är att dela stora plantor när plantan är i vilostadiet. Rotknölens storlek inverkar på skördemängden: om det i planteringskedet finns fem knoppar, utvecklas 4-5 blomstjälkar.

Astilbe kan också fröförökas. Det behövs ca 1/4 g frö till 1000 plantor. Fröna sås i mars-april i lådor och de täcks tunt. Groningstemperaturen är +18 °C och odlingstemperaturen +15-18 °C. Planteringsstätheten är 12-16 plantor/m².

Om astilben skall drivas vid ovanliga blomningstider kräver astilbeplantorna kallbehandling. Behandlingstiden och temperaturkraven varierar något enligt sort. Vanligen rekommenderas

12 veckor i +5 °C. Knölarna kan lagras i fuktig torv i kyligt, +2 °C. Ca 10 veckor före önskad blomning börjar man driva plantorna.

Det kan ta upp till tre år innan man får full skörd. Dessutom har man problem med ogräs. Plantorna gödglas lite på våren med sammansatta gödselmedel. Senare kan man ge 25 g kalksalpeter/m² som bevattningsgödsling.

Astilben växer snabbt, men tillväxten blir hämrad och bladen bruna om växtunderlaget är näringsfattigt eller torrt. Torvblandad jord är bra

Astilbe (GK)

som växtunderlag, pH-värdet får vara 5,5-6,6. Till snittväxtodling kan samma växtbestånd användas under 4-5 år. Blomstjälkarna blir längre på äldre plantor och blomproduktionen något högre. Astilben kan angripas av virussjukdomar.

Sorter

T.ex. sorten *Bright Charm* är en blandning som blir 70 cm hög. Övriga sorter är bl.a. *Amethyst*, *Brautschleier/Breidal Veil*, *Cattleya*, *Erika*, *Etna*, *Fanal*, *Federsee*, *Feuer/Fire*, *Gloria*, *Glut*, *Hyzanth*, *Rotlicht* och *Spinell*.

Skörd

Astilben skördas när ca 2/3 av blommorna är utslagna. Vid blomskörden bör man vara försiktig så att man inte skadar de nya bladen. Före förvaringen kan stjälkarna sättas i varmt vatten för en timme.

Användning

Alla färger av astilben är bra som snittväxter. De mörkare färgerna blir bättre vid torkning. Vashållbarheten är ca 3-5 dagar i vatten, men om man tillsätter blomsternäring håller blommorna över en vecka. Bladen kan användas som snittgrönt.

TRÄDGÅRDSMÅLLA

Atriplex hortensis L. Ettårig

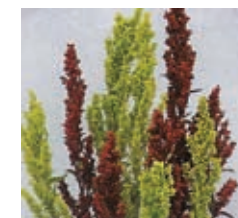
Trädgårdsmållan blir 1,5-2,0 m hög och den liknar lergräs. Den ställer inga större krav på växtplatsen.

Odling

Man sår ofta direkt på växtplatsen när frostfaran är förbi, men plantuppdragning föredras. Fröåtgången är ca 3 g till 1000 plantor och frömengden är ca 500 frö/g. Plantorna planteras ca 50 st/m². Vid gles plantering får man större förgrenade plantor och vid tät plantering får man enkla stänglar. Plantorna behöver stöd. Blomningen infaller relativt sent och fröställningarna hinner inte alltid bli riktigt färdiga hos oss. Trädgårdsmållan finns i olika färger, bl.a. i brons och guld.

Sorter

Sorter är bl.a. *Cupreatrosea*, *Green Plume*, *Red Plume* och *Red Spire*.

Skörd

Trädgårdsmållan skördas när fröställningarna är fullt utvecklade. Vissa år hinner skörden inte bli färdig.

Trädgårdsmålla
(*Exotic Garden*)

Användning

Trädgårdsmållan används färsk och de vackra fröställningarna som torkade. Vashållbarheten är 7-10 dagar.

HJÄRTBERGENIA

***Bergenia cordifolia* (Haw.)**

Sternb.

Flerårig

Bergenia blir 30 cm hög och 45-60 cm bred. Den blommar i maj. Vinterhärdigheten är mycket god. Växten ställer inga större krav på växtunderlaget, men växtplatsen skall helst vara solig eller halvskuggig.

Hjärtbergenia (GK)

Odling

Fröbehovet är ca 1 g till 1000 plantor. Frömängden är ca 4000 frön/g. Fröna gror i +15-23 °C på 15-20 dagar. De får inte täckas. Om man sår fröna på vintern måste de kallbehandlas. Plantorna kan också delas och planteras på våren eller senhösten, ca 16 st/m². Varje planta borde ha 2-3 skott. Efter blomning kan man också ta stamsticklingar och låta dem rota sig i +15-18 °C i plasthus. Samma växtbestånd håller 4-6 år i odling. Hjärtbergenia är vanligen en frisk växt.

Sorter

T.ex. sorten *Red Beauty* har mörka rosenröda blommor och den blir 50-60 cm hög. Övriga sorter är bl.a. *Rothblum* och *Vinterglöd*.

Användning

Av hjärtbergenia används både blommor och blad till snitt. Blommorna skördas när 1/3 av dem har öppnat sig. Bladen är ständigt gröna och de håller 1-2 veckor i vas.

MOSKITGRÄS

***Bouteloua gracilis* (Kunth)**

Steud. – svärmgräs

Ettårig

Moskitgräset odlas i Finland som ettårigt, fastän det är flerårigt. Växten är ett vackert gräs, som faller åt ena sidan. Den blir ca 50 cm hög med sneda, kamlika vippor i toppen. Växtplatsen skall vara varm. Normalt skördas moskitgräset i augusti-september, men under kalla somrar hinner det inte bli färdigt.

Odling

Planteringsavståndet är 30 x 30 cm med 3-4 plantor i grupp.

Sorter

Det säljs frön av arten utan sortnamn.

Skörd

Allt skördas på en gång med sax. Skörden kan utbli efter kalla somrar.

Användning

Moskitgräs används som både färskt och torkat. De sirliga och vackra bladen kan också användas.

Moskitgräs (Mr. Fothergill's)

DARRGRÄS

***Briza maxima* L. – italienskt**

darrgräs

Ettårigt

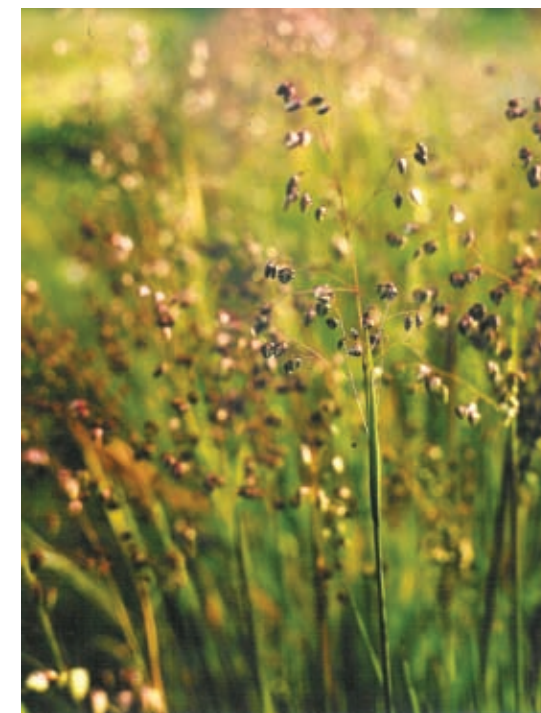
***Briza media* L. – darrgräs**

Ettårigt

***Briza minor* L. – dvärgdarrgräs**

Flerårigt

Det italienska darrgräset kan bli 50 cm högt. Det blommar från juli till september med vippor som består av 2 cm långa vackra ax. Det fleråriga darrgräset övervintrar bra och blommar i juni. Växten växer också vild. Det ca 30 cm höga dvärgdarrgräset har en luftig vipa som består av svagt violetta små hjärtformade ax och det blommar också i juli-september. För alla darrgräs rekommenderas en lätt jord. Växtplatsen får inte vara het eller solig.

Darrgräs (GK)

Odling

Det italienska darrgräset kan sås direkt på åkern, men plantuppdragning föredras. Fröna sås i maj och plantorna planteras på åkern i juni, ca 50 st/m². Fröätgången är ca 10-15 g till 1000 plantor och uppgifterna om frömängden varierar från 150 till 1500 frön/g beroende på om fröet är putsat eller oputsat. Vid direktsådd behövs det ca 30 g frö/100 m. Då man gödslar måste man vara försiktig med att ge alltför mycket kväve, eftersom det kan förorsaka liggsäd. Normalt behöver det italienska darrgräset inte stödas, men vid frodig tillväxt bör det stödas.

Darrgräset förökas från frö, men groningen kan ibland vara svår. Gräset bildar stiliga tuvor. Planteringsmängden är ca 25 st/m².

Dvärgdarrgräset kan sås direkt på växtplatsen i maj, men man föredrar plantuppdragning och plantering, ca 50 st/m², i juni. Fröätgången är ca 10 g till 1000 plantor och uppgifterna om frömängden varierar från ca 210 till 2000 frön/g beroende på om fröna är sorterade eller inte. Dvärgdarrgräset behöver inte stödas.

Sorter

Bl.a. av det italienska darrgräset finns i handeln en sort som blir 40-50 cm hög. T.ex. av dvärgdarrgräset finns i handeln en sort som blir 25 cm hög.

Skörd

Italienskt darrgräs skördas innan det är helt färdigt, just när det börjat blomma och ännu är grönt, i juli. En lämplig skördetidpunkt är under en vecka eftersom axen lätt blir bruna. Odlingssädden skall ha jämna tillväxtförhållanden så att allt kan skördas på en gång med sax. Regnigt väder under skörd är inte bra. Man kan få

Italienskt darrgräs (GK)

en andra skörd på hösten om sommaren är varm. Det italienska darrgräset ger vanligen en bra skörd.

Darrgräset plockas i juni ett och ett, plockningstiden är ca två veckor. Det skördas ett par gånger i veckan under en längre period än det italienska darrgräset. Darrgräset skördas innan pollen bildats eller efter blomningen då pollen inte längre bildas. På så sätt undviker man allergireaktioner.

Dvärgdarrgräset skördas just när det börjar blomma i juli och skördeperioden räcker ca 4 veckor. Växten ger en bra skörd.

Användning

Det italienska darrgräset används både som färskt och som torkat. Darrgräset är mycket vackert som färskt. Dvärgdarrgräset är bättre som färskt än som torkat. De torkade gräsen trasslar lätt in sig i varandra. Vashållbarheten är 5-7 dagar.

LOSTA

Bromus lanceolatus Roth. – skruvlost

Bromus madritensis L. – spansklost

Bromus rubens L. – tofslost

Det finns ett stort antal Bromus-arter som odlas som ettåriga prydnadsväxter. Skruvlostan blir ca 60-70 cm hög. Den har en luftig vippa med upprättstående ax. Spansklostan blir 40-50 cm hög och har större och mjukare vippor än skruvlostan. Bromus rubens påminner om spansklostan, men den har kompaktare och mindre vippor som inte är lika öppna och luftiga. Lostorna ställer inga större krav på jorden.

Odling

Alla lostor kan sås direkt på friland, men man föredrar plantuppdragning med sådd i början av maj i växthus. Plantorna planteras ut efter ca en månad, i månadsskiftet maj-juni. Frömängden är ca 150-250 frön/g. Fröätgången är ca 10-20 g till 1000 plantor. Planteringsstätheten är ca 50 st/m² och plantorna stöds med käppar och snöre eller nät. Stödet förbättrar kvaliteten.

Sorter

Av skruvlostan finns bl.a. en sort som blir 60 cm hög.

Skörd

Skruvlostan plockas under en lång tidsperiod i augusti-oktober. Den plockas vanligen en och en. Den är inte så känslig för plockningstidpunkten, men axen skall vara tillräckligt stora så

Spansklost (GK)

att de slår ut. Ibland kan man skörda allt samtidigt med sax. Skruvlostan ger bra skördar bara växtperioden är tillräckligt lång.

Spansklostan skördas i juli och den ger bra skördar. Om odlingen är jämn kan hela växtbeståndet skördas på en gång med sax. Den rätta skördetidpunkten räcker ca en vecka. Stråna skördas precis när axen börjat blomma. Växtbeståndet kan bli lite skräpigt senare. Man kan få en liten andra skörd sent på hösten.

Bromus rubens kan skördas även då vipporna är gröna. Den gröna färgen håller sig också efter torkning.

Användning

Skruvlostan används helst som torkad, men går också att använda som färsk. Spansklostan är vacker som både färsk och torkad. Den fyller bra ut i buketter. Den vanliga lostan används som både färsk och torkad. Vashållbarheten är 5-7 dagar.

HARÖRT

Bupleurum rotundifolium L.

Ettårig, friland, kallt växthus

Växten är ca 60 cm hög, grenig och upprättväxande. Stjälken har i toppen en samling småblommor omgivna av ett höglad. Harörten är en långdagsväxt. I Afrika har den gett långa stjälkar när nätterna varit kyliga. I Finland har stjälken blivit ca 30 cm lång och ifall den skall odlas här måste tillväxtförhållandena vara mycket bra. Eventuellt kunde den odlas i kalla plasthus. Den trivs på en solig plats i mulljord.

Odling

Harörten kan sås direkt på friland i maj och då blommar den i augusti. Fröätgången är ca 10 g till 1000 plantor och det går ca 350 frön/g. Tiden från sådd till skörd är ca 4 månader. Plantavståndet får vara ca 15 cm i raden med 50 plantor/m². Växten kan bli t.o.m. 1 m hög och den kräver då stöd. Växten är lättodlad, viktigt är att växtunderlaget är jämnt fuktigt under plantupdragningen. Blomställningen utvecklas långsamt och växten förblir skördemogen under flera dagar.

Sorter

T.ex. sorten *Decor* blir 50 cm hög. Den har runda eucalyptuslika blad. Blomställningen är gulgrön. Också den äldre gröngula sorten *Green Gold* kan rekommenderas. Bland övriga sorter finns bl.a. *Griffithii*.

Harört (Benary)

Skörd

Stjälkarna klipps av när småblommorna börjar slå ut. Skördarna var dock inte så goda under två år då harörten provades på friland.

Användning

Harörten används mera som färsk än som torkad. Om den torkas skall stjälkarna hängas upp och ned. De skall inte buntas ihop, då blir de tillplattade. Vashållbarheten är god.

RINGBLOMMA

Calendula officinalis L.

Ettårig

Den ettåriga ringblomman blir 30-60 cm hög och ungefär lika bred. Växten övervintrar inte på friland, men nog fröna. Ringblomman blommar under hög- och sensommaren och trivs bäst på en solig eller lite skuggig växtplats. Den trivs i näringsrik och fuktig jord med pH-värdet 7.

Odling

Till 1000 plantor behövs ca 15-20 g frö, vid direktsådd ca 50 g/100 m. Frömängden är 150 frön/g. Groningstiden är 7-12 dagar i +18 °C eller 10-14 dagar i +15 °C. Ringblomman groer i mörker. Odlingstiden är 9-10 veckor. Ringblomman kan sås direkt på växtplatsen eller så kan man dra upp plantorna. Plantorna gallras och flyttas genast när det är möjligt. Plantavståndet får vara 25-30 cm. I tyska försök har man fått 1-2 veckor tidigare skörd med plantupdragning jämfört med direktsådd. Växten fröar av sig.

Sorter

Speciellt de höga sorterna används till snitt. T.ex. sorten *Ball's Orange* är orangeröd och blir 60 cm hög. *Ball's Yellow* är gul. Sorten *Oranian Kuningas* har mörka orangefärgade blommor och blir 60 cm hög. *Yellow Colosal* är guldgul och blir 40-50 cm hög. *Indian Prince* har orangegula dubbla blommor med mörkbrunt mittparti. *Orange King* är orangefärgad med mörkt i mitten. Blommans undre del är brunröd och stjälken mörkröd och den blir 70 cm hög. *Chrysantha* är kanariegul. Dessutom finns en blandning som har dubbla blommor och blir 50 cm hög.

Gitana-sorterna blir 30 cm höga, är tidiga och har rikligt med dubbla blommor. Bl.a. *Yellow*

Ringblomma (IN)

Gitana har gula blommor och *Fiesta Gitana* är en blandning av olika färger. Övriga sorter är bl.a. *Art Shades*, *Ball's Gold*, *Greenheart Orange*, *Touch of Buff*, *Kablouna* och *Princess*.

Skörd

Ringblomman skördas när blommorna är helt öppna.

Användning

Ringblomman håller ungefär en vecka i vas. Vattnet skall bytas ofta.

SOMMARASTER

Callistephus chinensis (L.)

Nees

Ettårig

Blomningen och blomstjälkarnas tillväxt förutsätter åtminstone 14 timmars dagslängd. Sommarastern blommar i juli-september och tål lite frost. Växtplatsen skall vara vindskyddad, jorden lätt och genomsläpplig. Sommarastern får planteras endast vart 4-5 år på samma plats, eftersom många sorter är känsliga för jordburna vissnesjukdomar. Gladiolus borde inte odlas nära sommarastern.

Odling

Frömängden är ca 450 frön/g. Fröna behåller sin grobarhet 3-5 år. Av 1 g frö kan man få 200-250 plantor. Sommarastern sås i mars-april, fröna skall helst vara betade och ren torv eller mylla skall användas. Groningstiden är 7-14 dygn, temperaturen +16-18 °C. Plantorna skolas efter

Sommaraster (IN)

3-4 veckor och planteras på friland i maj-juni. Planteringsavståndet får vara 15 x 20 cm för de mindre och 20 x 25 cm för de högre sorterna. Odlingstiden från sådd till skörd är ca 100 dagar.

Sorter

Det finns många sorter av olika färger som kan odlas till snitt. Sorter är bl.a. *Dwarf Queen*, *Fan*, *Liliput*, *Matador*, *Milady*, *Miss*, *Pinocchio*, *Pommax*, *Pompon*, *Princess*, *Unicum*, *Bellona*, *Miss Europa*, *Miss Mexico*, *Miss Nippon*, *Ostrich Plume* och *Violet Twist*.

Skörd

Blommorna skördas som helt utslagna.

Användning

Sommarastern används som färsk snittblomma, men stjälken blir ofta för kort. Vashållbarheten är ca 10 dagar. Vid torkning blir den lätt brun.

Sommaraster (IN)

ÄNGSTOPPKLOCKA

Campanula glomerata L.

Flerårig

Ängstoppklockan är flerårig. Den har god vinterhållbarhet och blir 40-60 cm hög. Blomningstiden beror på såtiden, men vanligen blommar växten följande år i juni-augusti. Den trivs i de flesta jordar. Växtplatsen skall vara solig eller halvskuggig. Ängstoppklockan växer också vild i Finland.

Odling

Ängstoppklockan sås i mars-maj och planteras i juni-juli. Plantuppdragningstiden är ca 7 veckor. Plantorna kan också delas på våren eller hösten vart 5-7 år och planteras med 45 cm avstånd. Plantorna gödglas på våren med sammansatta gödselmedel. Stjälkarna kan kapas av vid roten på hösten. Regn kan förorsaka fläckar på blommorna, men fläckarna försvinner snabbt.

Sorter

T.ex. sorten *Dahurica/Superba* har stora violetta blommor och den blir 50 cm hög. Det finns t.ex. en blå sort som blir 70 cm hög. Övriga sorter är *Joan Elliot* och *Schneekrone*. I odling finns även underarterna C.g. 'Acaulis' och C.g. 'Superba' = prakttoppklocka.

Skörd

Åtminstone 1/3 av blommorna skall vara öppna vid skörd.

Ängstoppklocka (GK)

Användning

Ängstoppklockan används som färsk snittblomma. Vashållbarheten är 1-2 veckor.

MARIAKLOCKA

Campanula medium L.

Tvåårig

Mariaklockan är en tvåårig kortdagsväxt. Låg temperatur kan ersätta kort dag för att den skall blomma. Den blir 60-90 cm hög och ca 30 cm bred. Den övervintrar vanligen bra och blommar i juni-augusti följande år. Växtunderlaget skall vara näringsrikt och genomsläppligt. Mariaklockan trivs på en solig eller lätt skuggig plats, men den tål inte torka.

Odling

Mariaklockan förökas från frö och sås i maj-juni (juli) i lådor. Plantorna planteras på växtplatsen i augusti-september. Fröet är mycket litet och det är inte lämpligt att sås direkt på friland. Lådorna skall vara väl rengjorda så att plantorna inte angrips av svampsjukdomar. Fröbehovet är 1 g till 1000 plantor. Frömängden är 4000 frön/g. Mariaklockan gror på 14-20 dagar i +15-21 °C. Fröna täcks inte. Odlingstemperaturen skall helst vara +15 °C. Odlingstiden är 180-220 dygn. Plantorna planteras på växtplat-

Mariaklocka (*Impecta*)

sen under sensommaren. Vid tidig utplantering skall avstånden vara 30 x 30 cm, vid sen utplantering 20 x 20 cm. Blommorna kan skadas i störtregn.

Sorter

Det finns t.ex. en sortblandning med olika färger som blir 70 cm hög. En annan blandning med enkla blommor blir 90 cm hög och en med dubbla blir 80 cm hög.

Skörd

Blomstjälkarna skördas innan klockorna är fullt utslagna.

Användning

Mariaklockan används som färsk snittblomma och den håller ca en vecka i vas. Om man tillsätter blomsternäring förlängs hållbarheten.

Silvertistel (*GK*)

TISTEL

Carlina acaulis L. – silvertistel

Flerårig

Carlina vulgaris L. – spåtistel

Tvåårig

Silvertisteln är en flerårig växt som ofta blommar tidigast tredje året efter plantering. Den har silverfärgade blommor och blommar i juli-augusti. Den trivs på ett sandigt, soligt och varmt ställe. Vattnet får inte bli stående på vintern. Silvertisteln övervintrar ganska dåligt och en del plantor kan gå ut under vintern. På en bra växtplats kan den bli en 50 cm hög buske med 10-15 cm långa blomstjälkar, som breder ut sig på en halv kvadratmeters område. Silvertisteln är inte lättodlad.

Spåtisteln är tvåårig, det första året bildas en bladrosett och det andra året en blomstängel. Vid tidig plantering och kyligt väder kan blommor ibland bildas redan första året, men då blommar växten så sent på hösten att den inte hinner bli riktigt färdig. Plantan dör efter blomning. Spåtisteln har guldfärgade blommor och den taggiga plantan kan bli 50 cm hög. Den växer vild i Finland. Jorden bör vara genomsläpplig. Spåtisteln övervintrar dåligt i våt jord.

Odling

Både silvertisteln och spåtisteln förökas från frö och sås i mars i plasthus. Groningen kan ibland vara hämmad och då kan fröna kallbehandlas t.ex. i kylskåp i fuktig sand. För 1000 plantor av silvertistel behövs 15 g frö och för spåtistel 5 g. Tiden från sådd till skolning är ca 1 månad. Båda arterna planteras ut i maj-juni. För silvertisteln är planteringstätheten ca 10 st plantor/m² eller 30 x 30 cm och för spåtisteln ca 50 st/m².

Sorter

T.ex. sorterna C.a. 'Simplex' och C.v. 'Silver Star' odlas.

Skörd

Skörden av silvertistel inleds mellan medlet och slutet av juli. Den taggiga silvertisteln skördas med handskar på var tredje dag under ca tre veckor. Blommorna plockas just när de slagit ut under soliga dagar. I mulet väder slår knopparna inte ut, men man kan skörda stora knoppar som slår ut när de torkar. I dåligt väder blir blomfärgen dålig. Silvertisteln säljs även som torkad. Gamla växtbestånd ger riklig skörd.

Spåtisteln skördas i juli när knopparna just slagit ut. I regnigt väder kan man skörda knoppi-ga plantor. Plantan har taggar och den skördas med handskar på. Blomman skall skördas ganska snart efter att den öppnat sig. På samma stjälk finns både utslagna blommor och knoppar, man måste själv avgöra skördetidpunkten. Spåtisteln skördas under en vecka. Normalt ger den bra skördar.

Användning

Silvertisteln är en vacker och odlingsvärd växt, som säljs till styckpris som både färsk och torkad.

Spåtisteln används främst torkad, men ibland som färsk snittväxt.

Spåtistel (*GK*)

FÄRGTISTEL

***Carthamus tinctorius* L. – safflor**

Ettårig

Färgtistel är ettårig och blir ca 110 cm hög. Blomningstidpunkten är beroende av sådatum. Färgtistel trivs på en solig plats i en jord med pH-värdet 5,5-6,0.

Odling

Det behövs ca 75 g frön till 1000 plantor eller 200 g till 100 m². Frömängden är 25 st/g. Färgtistel gror på 10-14 dygn i +18-20 °C. Om man drar upp plantor skall plantuppdragnings-tiden vara kort. Färgtistel skall helst sås direkt på friland i maj eftersom den bildar en pålrot som kan skadas vid omplantering. Vid direkt-sådd i juni blommar plantorna i augusti. Plan-torna planteras ca 25 st/m². De får inte gödslas för mycket. Växten kan angripas av mjöldagg.

Sorter

T.ex. sorten *Fire Tuft* har dekorativa rödorange-färgade blommor som påminner om tistelblom-mor. Den blir 120 cm hög. Stjälken är förvedad och den förgrenar sig. Bladen är stela och glän-sande. Sorten *Lasting Yellow* är citrongul och ti-dig. Den blir 80-90 cm hög. *Lasting Orange* är gulorange och tidig och den blir lika hög. Sor-ten *Golden Crest* är gulorange och blommorna plockas till torkning när de fått lite färg. Sorten blir 100 cm hög. Bland övriga sorter kan näm-nas *Goldtuft*.

Färgtistel (GK)

Skörd

Färgtistel skördas antingen blommande eller grön så snart knopparna utvecklats helt.

Användning

Färgtistel används som både färsk och torkad. Vashållbarheten är 1-2 veckor.

Tuppkam (GK)

CELOSIA

***Celosia argentea* L. – Cristata-gruppen, tuppkam**

***Celosia argentea* L. – Plumosa-gruppen, plymört**

Kallt växthus

Både tuppkammen och plymörten är ettåriga och odlas i kalla plasthus i Finland. Temperatu-ren bör vara över +4 °C. Speciellt plymörten är frostkänslig, men en tidig och lättodlad snitt-växt. Den blir ca 70 cm hög. Tuppkammen trivs på en ljus och varm växtplats och den blommar i juli-september.

Odling

Tuppkammen och plymörten sås i mars-april och planteras i juni, ca 100 st/m². Frömängden är ca 1500 st/g för vardera. Av ett gram frö får man ca 500 plantor. Groningstiden är 7-10 dygn i +20 °C för tuppkammen och 4-12 dagar i +18 °C för plymörten. Tuppkamfröet skall blö-tas upp för en dag och det får inte täckas. Tem-peraturen under plantuppdragningen får vara +18-20 °C. Tuppkammen planteras ut i början av juni. Odlingstiden för tuppkammen är 12-14 veckor. Växterna angrips lätt av bladlöss som ib-länd bekämpas med pyretrin. Speciellt plantor-na kan vara känsliga för svampsjukdomar. Ply-mörten skall bevattnas och gödslas rikligt. Den trivs på en skyddad och solig växtplats. Växtun-derlaget får vara mullhaltig sandjord med pH-värdet 7.

Sorter

Det finns två former av tuppkammen, låg och hög. Den låga odlas normalt i kruka, men kan även odlas till snitt. Den har stora kammar och kort stjälk. Det finns många bra sorter och

Tuppkam (IN)

blandningar. Bl.a. den snabbvuxna sorten *Jewel Box Mixed* är en färgblandning och blir färdig i slutet av juli. Den blir ca 20 cm hög. Sorten *Olympia* är en blandning som har breda tupp-kamslika blomställningar. Den blir 20 cm hög.

Man har även provat den äldre höga sorten *Chief Formula Mix*, som blir ca 1 m hög. Denna sort behöver stödnät och en tuppkam bildas i sep-tember. T.ex. sorten *Coral Garden* är en bland-ning och *Fireglow* är klarröd och blir 60 cm hög.

Av plymörten finns flera sorter. T.ex. *Yellow Kewpie* har gula blommor och gröna blad och den blir 70 cm hög. *Red Kewpie* har eldröda blommor och gröna blad. Sorten *New Look* har röda blommor och blad och den blir 40 cm hög. Sorten *Century Mixed* blir ca 30 cm hög. Det bildas rikligt med sidoskott som har lite mindre

blommor än de andra. Plymörten har stora blommor av lysande färger. T.ex. sorten *Kimono Mixed* är låg, praktfull och färggrann. I Kimono-serien finns bl.a. röda och gula sorter som blir 20 cm höga. Av plymörten finns dessutom en gul sort som blir 20 cm hög.

Övriga sorter i Cristata-gruppen är t.ex. *Kurume* och *Toreador* samt i Plumosa-gruppen *Century Paars* och *Kim Rose*.

Skörd

Det bildas en tuppkam per planta och den korta stjälken kapas av vid roten. Normalt blir skördarna goda. Eftersom de låga sorterna ger snabba skörd än de höga odlas de mest. Plymörten ger goda skördar och den skördas på en gång. Den börjar blomma ca 80 dagar från sådd. Blommorna skördas när de är till hälften utslagna.

Användning

Tuppkammen används som både färsk och torkad. I binderier kan man förlänga stjälken med järntråd. Den håller vanligen 1-2 veckor i vas. I tyska försök har den dock hållit tre veckor i vatten och t.o.m. längre om man tillsatt blomsternäring.

Plymörten används mest som färsk snittväxt, eftersom färgen kraftigt bleknar vid torkning. Den är mycket dekorativ i stora blomsterarrangemang.

KLINT

Centaurea cyanus L. – blåklint Ettårig

Centaurea macrocephala Willd. – gulklint Flerårig

Centaurea montana L. – bergklint Flerårig

Centaurea scabiosa L. – väddklint Flerårig

Blåklinten övervintrar inte på friland, men fröna kan klara sig i marken. Både gul- och bergklinten övervintrar däremot bra. Väddklinten har klarat sig i åratall på samma plats. Blåklinten blir ca 75 cm hög och 30 cm bred. Gulklinten blir ca 90 cm hög och 60-75 cm bred, bergklinten blir något mindre. Väddklinten blir ca 1 m hög. Blåklinten blommar i slutet av juli och i augusti, gulklinten under högsommaren och bergklinten i juni-juli. Klintarna trivs bäst på en solig eller halvskuggig växtplats. Växtunderlaget bör helst vara kalkhaltigt och näringsrikt och mullskiktet djupt.

Odling

Blåklinten kan sås direkt på växtplatsen på våren, försommaren eller hösten. Till 100 m behövs ca 30-50 g frö. Frömängden är 200-250 frön/g. Fröna täcks. Blåklinten gror på 14 dagar i +15 °C. Man skall undvika att så alltför tätt. Plantorna gallras och flyttas efter behov. Planteringsavståndet är 50 x 50 cm. Plantor kan också delas efter blomningen. I södra Finland har blåklinten odlats från plantor i svart plast, ca 100 st/m². Blåklinten behöver stöd. Växtplatsen skall vara öppen och växtunderlaget lätt och genomsläppligt. pH-värdet får vara 6,5. Blåklin-

ten kan förvildas och bli ett ogräs. Man kan själv samla frön. Blåklinten är känslig för mjöldagg.

Gulklinten sås i mars och planteras, ca 15 st/m², på friland i maj-juni. I belgiska försök har man planterat 8 plantor/m² och då fått i skörd 46 blommor/m² första året och 51 st andra året. Den är en stor perenn med stora gula blommor och den blommar fr.o.m. andra året. Den kan också delas och planteras på våren eller sensommaren. Plantorna behöver 60-75 cm växtplats. Gulklinten kan bli 1 m hög och stjälkarna behöver ibland stödas. Växten kapas av vid roten på hösten.

Bergklinten sås i mars-juni från frö, plantorna planteras ut senare. Groningstiden är 14-20 dagar i +18 °C. Frömängden är 65 st/g. Bästa odlingstemperaturen är +15-20 °C. Bergklinten skolas så tidigt som möjligt. Den kan förvildas genom att den fröar av sig. Plantorna kan också delas och planteras på sensommaren

Blåklint (GK)

Gulklint (GK)

Klint (IN)

eller våren. De gödglas med sammansatta göd-
selmedel på våren.

Väddklinten förökar sig lätt från frö. Den får bli kvar på växtplatsen tills den är överblommad och den hinner därför fröa av sig och självså sig. Den kan bli ett ogräs i andra bäddar. Av väddklinten planterar man ca 20 st/m².

Sorter

Det finns röda, vita, ljusblå och mörkblå sorter av blåklinten. Blåklintssorter är bl.a. *Baby*, *Florence*, *Blue Boy*, *Blue Diadem*, *Pink Ball*, *Polka Dot*, *Submarine*, *White Ice*. T.ex. sorten *Alba* är en bergklintssort med vita blommor. Övriga bergklintssorter är t.ex. *Carneal/Rosea*, *Grandiflora* och *Violetta*.

Skörd

Blåklinten skördas just när blomman slår ut. Blåklinten plockas dagligen och den ger en god skörd.

Gulklinten blommar bara två-tre dagar under en tre veckors period och den plockas i flera omgångar. Blommorna plockas till hälften utslagna när de har bra gul färg. Om de torkas skall blommorna vara helt utslagna. Gulklinten ger god skörd.

Bergklinten skördas när färgen börjar synas på blommorna och innan de är helt utslagna.

När väddklinten tas in för torkning öppnar sig blomman och fröna flyger omkring. Fröna måste dammsugas från golvet med spånsug. Vid vackert och torrt väder blir skräpet ute, men under regnigt väder måste allt tas in. Kvaliteten blir sämre under regniga höstar. Väddklinten ger bra skördar.

Väddklint (GK)

Användning

Blåklinten är en fin färsk snittblomma som går lätt att sälja eftersom det finns få blå blommor på marknaden. Den håller ca 1-2 veckor i vas. Blombotten av blåklinten används som torkad. Den skall torkas snabbt. Färgen bleknar fort i arrangemangen.

Av gulklinten används både blommorna och blombotten, som färsk och torkad. Gulklinten har bra hållbarhet, 7-19 dagar. I belgiska försök har gulklinten hållit 10-12 dagar i vas.

Bergklinten har en dekorativ grå nyans. Den håller 4-7 dygn i vas.

Väddklinten har blå blommor och den plockas blommande om den används som färsk. Ifall man torkar den plockas den gulvita blombotten efter blomning.

FLERÅRIG PIPÖRT

Centranthus ruber (L.) DC

Kallt växthus

Den fleråriga pipörten odlas hos oss som ettårig och helst i kallt växthus. Vinterhärdigheten är mycket dålig. Växten blir 45-90 cm hög och 45-60 cm bred och den blommar i juni-juli. Den växer bäst i kalk- och näringsrik sandjord, men trivs också bra och får rikligt med vita eller röda blommor på ett torrt ställe. Den klarar sig t.o.m. i en bergskreva. Den förvildar sig lätt och man kan ta bort blomstjälkarna innan frö utvecklas. Växtplatsen skall vara solig eller lite skuggig.

Odling

Den fleråriga pipörten förökas från frö eller sticklingar, som helst är tagna från stjälkbasen. Eftersom den sällan övervintrar hos oss kan man samla frö årligen och så dem inomhus på våren. Plantorna planteras på våren med 30-45 cm avstånd. Plantorna gödglas på våren med sammansatta gödselmedel.

Sorter

Sorter är bl.a. *Rosenrot*, *Weiss* och *Pretty Betsy*.

Skörd

Den fleråriga pipörten skördas när de första blommorna har öppnats och knopparna har bra färg. Vashållbarheten är 8-12 dagar.

Pipört (Benary)

MJÖLMÅLLA

Chenopodium quinoa Willd.

Ettårig

Mjölmallan blir ca 1 m hög.

Mjölmall (GK)

Odling

Mjölmallan kan sås direkt på friland, men småplantorna liknar lergräs och därför planteras plantorna helst ut, ca 25 plantor/m². Växten odlas i svart plast. Också arten *Chenopodium capitatum*, smultronmålla kan odlas till snitt. Den odlas som mjölmallan.

Sorter

T.ex. sorten *Andean Hybrid Mix* har provats och den gror mycket snabbt. Blomman är ganska stor och till färgen röd, gul eller grå. Den skiftar i olika nyanser.

Skörd

Mjölmallan skördas på en gång i augusti-september. Den ger bra skördar.

Användning

Mjölmallan används hellre färsk än torkad. Den är också en nyttoväxt, som används vid matlagning.

Rosentistel (Thompson & Morgan)

ROSENTISTEL

Cirsium japonicum DC.

Flerårig

Rosentisteln är lite taggig och odlas som tvåårig. Den kan bli 60 cm hög och t.o.m. högre. Övervintringen på friland är dålig, men möjlig. I andra länder odlas den mycket i växthus. Det vore kanske bra att odla den i kalla plasthus. Odlingen på friland lyckas inte under kalla somrar, skörden kan då bli dålig. Växten ruttnar lätt. Blommorna har vackra ljusröda nyanser. Rosentisteln blommar i augusti-september.

Odling

Rosentisteln förökas från frö. Till 1000 plantor behövs 4 g frö. Fröna gror på 14-20 dagar i 15 °C. Planteringsavståndet är 30 x 30 cm, ca 10 plantor/m².

Sorter

T.ex. sorten *Pink & Rose Beauty* odlas.

Skörd

Rosentisteln skördas när den första blomman är helt öppen.

Användning

Rosentisteln håller ca 1 vecka i vas.

ATLASBLOMMA

Clarkia amoena (Lehm.) A. Nelson & J.F.Macbr.

Ettårig

Det går ca 1500 frö/g av vanliga sorter och ca 1300 frö/g av en hybridsort. Till 100 m behövs ca 30 g frö. Odlingen från sådd till blomning tar ca 4 månader. Växten trivs i sandjord i solsken och halvsugga. Gödglas inte med kväve. Växten tål svag frost.

Sorter

T.ex. den äldre sorten *Duke of York* har enkla, karminröda blommor. *Sybil Sherwood* har laxorange-färgade dubbla blommor, som blir 30-40 cm höga. *Kelvedon Glory* har djupt laxorange-färgade, enkla blommor. Det finns också en sortblandning vars blommor blir 60 cm höga.

Sorten *Azaleiflora* t.ex. är en blandning med dubbla blommor som blir 35 cm höga. F1 hybridblandningen *Grace* blir 70-80 cm hög och den nämns som speciellt lämplig för snittväxtodling. Övriga sorter är bl.a. *Satin* och *Blood Red*.

Skörd

Blommorna skördas som fullt utslagna.

Användning

Atlasblomman används som färsk snittväxt. Vashållbarheten är 1-2 veckor.

Clarkia rubicunda (Lindl.) F.H. & M.E.Lewis

Ettårig

Växten blommar i juli-augusti. Den blir 30-60

Atlasblomma (GK)

cm hög och 20-30 cm bred. Den trivs i lätt och genomsläpplig, näringsrik jord. Den blommar bäst på en solig plats, men tål även lätt skugga.

Odling

Den förökas från frö och kan sås direkt på växtplatsen under försommaren. Plantorna gallras till 30-45 cm avstånd. De bevattningsgödas under högsommaren.

Skörd

Blommorna skördas när de är helt utslagna.

Användning

C. rubicundas hållbarhet i vas är över två veckor.

ROMERSK RIDDAR-SPORRE

***Consolida ajacis* (L.) Schur** Ettårig

Växten blir ca 120 cm hög. Den blommar i augusti-september och under kalla somrar hinner den inte ge skörd. Flera sorter har dubbla blommor.

Romersk riddarsporre (GK)

Odling

Den romerska riddarsporren kan ibland vara lite knepig att odla. Fröna gror i +13 °C dygnsmedeltemperatur. Växten har en pålrot och skall gärna sås direkt i kuber. Den tycker inte om att bli skolad. Den sås tidigt i mars så att den hinner växa innan växthustemperaturen blir för hög. Den skall planteras tätt, ca 100 st/m², och den kräver stöd. Målet är att det blir endast en snittblomma per planta och att den inte förgrenar sig. Den romerska riddarsporren är känslig för svampsjukdomar både som liten och som stor, därför bör odlingsplatsen flyttas.

Sorter

Det finns ljusröda, vita, ljusblå, mörkblå och scharlakansröda sorter. Sorter är t.ex. *Blue Bell*, *Blue Spire*, *Carmine King*, *Giant Imperial* och *Rose Queen*.

Skörd

Den romerska riddarsporren skördas när de 6-8 nedersta blommorna har öppnat sig, om den används som färsk snittblomma. Om den torkas skall blommorna vara fullt utslagna. Stjälkarna skördas en och en under en månads tid, ca två gånger i veckan. Växten ger dålig skörd, men går lätt att sälja.

Användning

Den romerska riddarsporren används som både färsk och torkad.

PRYDNADSPUMPA

***Cucurbita pepo* L.**

Ettårig, friland, kallt växthus

Plantuppdragning är nödvändig för prydnadspumpan då den odlas på friland. Växtplatsen skall vara varm, under kyliga somrar hinner frukterna inte alltid bli färdiga. Prydnadspumpan är frostkänslig och temperaturen bör hållas över +4 °C. Om man odlar i kalla växthus bör man försäkra sig om pollineringen. Prydnadspumpan innehåller bitterämnen och har inget näringsvärde.

Odling

Sädd och plantuppdragning sker i maj. Till 1000 plantor behövs ca 120 g frö. Groningstiden är 10-14 dagar i +18 °C. Plantuppdragningen tar ca en månad. Plantorna planteras ut i juni när frostfaran är förbi. Plantavståndet får vara ca 50 cm. Prydnadspumpan odlas på svart plast. Den skall vattnas vid behov under odlingen.

Sorter

I södra Finland har redan länge en fröblandning av prydnadspumpa använts. Frukterna är gula, gröna, knotttriga och randiga. Det finns också intressanta japanska sorter. Det finns bl.a. sorterna *Baby Boo*, *Cobra*, *Rocket*, *Small Bicolor* och *Ten Commandments*.

Skörd

Prydnadspumpan får inte skördas för tidigt. Frukterna skall vara fasta. Under varma somrar ger växten goda skördar på friland, men under kyliga somrar kan skörden bli dålig.

Prydnadspumpa (GK)

Användning

Frukterna av prydnadspumpan torkas och används som prydnad.

TRÄDGÅRDRIDDAR-SPORRE

***Delphinium x cultorum* L.**

- **Belladonna-gruppen**
- **Elatum-gruppen**
- **Pacific-gruppen**

Trädgårdsriddarsporren är flerårig och normalt blir den ca 120-130 cm hög, men den kan bli t.o.m. 2 m på en solig eller halvskuggig växtplats. Den växer bäst i näringsrik och fuktig djup mylla.

Odling

Fröbehovet är 10 g för 1000 plantor. Frömängden är 450 st/g. Fröna gror på 20-30 dagar i +10-15 °C. I +21 °C natt- och +27 °C dagtemperatur gror fröna på 14-18 dygn. Fröna gror i mörker. Plantorna dras upp i +5-10 °C. Kylbe-

Trädgårdsriddarsporre (GK)

handlade frön sås i mars och man planterar ut ca 10 plantor/m² i svart plast i maj-juni. På friland används svart plast endast första året, därefter tas plasten bort och man behöver just inte rensa senare. Samma växtbestånd har hållit i fyra år. Trädgårdsriddarsporren är en stor perenn som behöver stöd. Den gödglas varje år och den kan lätt få mjöldagg. Efter det tredje året kan plantorna delas i augusti-september.

Sorter

De äldre sorterna *Pacific*, *Pacific Giants* och *F2 Dreaming Spires* är blandningar. Äldre odlade blåa sorter är *Blue Springs*, *Blue Bird* och *Blue Fountains*. I Belladonna-gruppen finns bl.a. sorterna *Capri*, *Kleine Nachtmusik*, *Lamartine*, *Morheimii*, *Piccolo* och *Völkerfrieden*. Till Elatum-gruppen hör t.ex. sorterna *Black Night*, *Blue Bird*, *King Arthur* och *Summer Skies*. I Pacific-gruppen finns bl.a. sorterna *Astolat*, *Galahad*, *Guinevere*, *Lancelot*, *Magic Fountains* och *Percival*.

Skörd

Skörd fås fr.o.m. andra året på friland. Trädgårdsriddarsporren skördas när blommorna ännu är utslagna i toppen och de nedersta fortfarande blommar, då är 1/4-1/3 av blommorna utslagna. Om den torkas skall så många blommor som möjligt vara öppna. Den blommar i juli och skördeperioden räcker ca 4 veckor. Den ger bra skördar.

Användning

Trädgårdsriddarsporren är bäst som färsk, eftersom blommorna lätt faller av vid torkning. Den håller ca 10 dagar i vas och är känslig för etylen. Växten är giftig.